

Jaarrekeningcontrole 2020 afstemming budget

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

21 januari 2021

Provincie Utrecht
Aan de leden van Provinciale Staten

21 januari 2021

Geacht leden van Provinciale Staten,

Hierbij ontvangt u onze uitwerking van de randvoorwaarden voor het uitvoeren van de jaarrekeningcontrole 2020. Op basis van het jaarrekeningproces 2018/2019, de door de provincie ingezette verbeteracties, maar ook het gegeven dat het boekjaar 2020 een belangrijk overgangsjaar zal zijn, hebben wij in dit voorstel een inschatting gemaakt van de in te zetten uren.

Belangrijke gezamenlijke doelstelling is om een jaarrekeningproces te realiseren waarin de controle tijdig is afgerond (conform controleplan) en de organisatie een flinke verbetering maakt in de oplevering van het jaarrekeningdossier. Wij streven daarbij samen naar een soepel en zo efficiënt mogelijk proces.

Om dit te realiseren hebben wij met de organisatie uitgebreide evaluatiesessies georganiseerd, waarbij wij gezamenlijk hebben gekeken naar de leerpunten uit de controle 2018/2019, maar ook de actiepunten voor het jaarrekeningproces 2020 (en verder). Dit hebben wij vertaald in een gezamenlijke startnotitie, waar o.a. afspraken zijn gemaakt over de belangrijke mijlpalen, onderlinge verantwoordelijkheden en de wijze van samenwerking.

Hiermee bestaat naar onze mening een goede stevige basis voor een succesvolle jaarrekeningcontrole 2020.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Martine Koedijk
Partner

Sytse Jan Dul
Senior Director

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

2020: een belangrijk overgangsjaar met nog een verhoogd risicoprofiel

- De jaarrekeningcontrole over de jaren 2018/2019 hebben wij gezamenlijk succesvol afgerond op 16 juli 2020. De organisatie heeft hierbij volledige focus gehad op het afronden van dit intensieve proces. Dit was ook noodzakelijk.
- In de periode van afronding tot en met begin september zijn belangrijke personele wijzigingen doorgevoerd in de organisatie (bij onderdeel bedrijfsvoering). Zo zijn o.a. twee nieuwe teamleiders aangesteld en daarnaast een nieuwe coördinator voor de jaarrekeningcontrole. Hiermee wordt structureel invulling gegeven aan de toekomstige verbetering, maar zal dit voor het controlejaar 2020 nog de nodige inwerktijd betekenen.
- Door de lange doorlooptijd van het jaarrekeningproces 2018/2019 en de personele wijzigingen heeft de provincie na de zomervakantie diverse actiepunten weer ter hand genomen. In het voorjaar is wel gestart met het structureel verbeteren van provinciale processen, maar dit is na de zomervakantie pas echt actief opgepakt (door de noodzakelijke focus op 2018/2019). Dit komt ook overeen met de eerste beelden uit onze tussentijdse controle, waarover u wordt geïnformeerd middels de boardletter 2020.
- Het boekjaar 2020 is hierbij een belangrijk overgangsjaar. Hierbij worden door de provincie belangrijke verbeteracties verder opgepakt, de jaarrekeningcontrole wordt eerder gestart en we streven samen naar een meer soepel jaarrekeningproces (met tijdige afronding). Dit vraagt de nodige extra inspanning van zowel provincie Utrecht als PwC.
- Voor onze accountantscontrole kent provincie Utrecht over 2020 nog een verhoogd risicoprofiel, met name om de volgende redenen:
  - In het jaarrekeningtraject 2018/2019 zijn in vrijwel alle gecontroleerde posten controlebevindingen geconstateerd;
  - De stand van de interne beheersingsmaatregelen is niet wezenlijk gewijzigd ten opzichte van de controleperiode 2018/2019. Wel nemen wij waar dat actief gewerkt wordt aan structurele verbeteringen.
  - In vergelijking met de controle van andere provincies kennen wij bij Utrecht nog veel significante risico's in de controle (8 in totaal). Dit met name door de ervaringen/uitkomsten in de afgelopen jaren en de aandachtspunten in de interne beheersing. Bij andere provincies is dit veelal 3 a 4 significante risico's.
- In 2020 zijn er daarnaast belangrijke ontwikkelingen die effect hebben op onze accountantscontrole. Dit betreft enerzijds Covid-19, als gevolg waarvan wij in de controle meer aandacht zullen moeten hebben voor o.a. waarderingen van deelnemingen, leningen, debiteuren, grondexploitaties. Daarnaast is in 2020 ook een wijziging doorgevoerd in de controlestandaarden voor de controle van schattingen. Als accountant moeten wij als gevolg hiervan vanaf 2020 extra aandacht daaraan besteden. Ten slotte is het aantal te controleren SISA-regelingen aanzienlijk gestegen (circa 15 regelingen over 2020). Samen met de organisatie zullen wij deze ontwikkelingen zo efficiënt mogelijk zien op te volgen.

Het overgangsjaar heeft gevolgen voor de door ons in te zetten uren (1/4)

Op basis van de gemaakte afspraken in het auditplan, de ontwikkelingen in de afgelopen jaren (ten opzichte van moment inschrijven op offerte) en de uitkomsten van de beoordeling van de interne beheersing, hebben wij een inschatting gemaakt van de te besteden uren. Dit betreffen de te besteden uren die naar verwachting noodzakelijk zullen zijn om uiteindelijk tot een afronding te kunnen komen van de jaarrekeningcontrole. Voor het jaarrekeningtraject 2018/2019 hebben wij in totaal 7.604 uren besteed. Aangezien wij twee controlejaren konden combineren hebben wij hier op diverse onderdelen efficiënter kunnen werken. Zonder dit efficiëntievoordeel is een globale inschatting dat wij circa 4.250 uur zouden besteden voor een enkel boekjaar.

Een goede ureninschatting voor de controle van het boekjaar 2020 is moeilijk te maken. Dit door het moeizame proces 2018/2019, het nog niet goed kunnen inschatten van de gevolgen van getroffen verbetermaatregelen, nieuwe betrokken medewerkers, maar ook de afhankelijkheid van een goede oplevering van het jaarrekeningdossier. Met de organisatie maken wij hierover goede afspraken, zodat de organisatie zich hier zo goed mogelijk op kan voorbereiden. Echter duidelijk is ook dat 2020 een belangrijk overgangsjaar is, waarin veel verbetermogelijkheden worden opgepakt, maar ook veel maatregelen nog niet (geheel) effectief zullen zijn. Hierbij zal bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening in de komende maanden blijken wat de resultaten zijn van de doorgevoerde verbetermaatregelen en wat dit betekent voor de door ons te besteden uren.

Samen streven we naar een zo soepel mogelijk proces met het uitgangspunt van afronding van de controle op 25 mei 2021 (inclusief controleverklaring). Gezamenlijk kijken wij hierbij hoe we dit zo efficiënt mogelijk kunnen uitvoeren. Op basis van onze huidige inschatting houden wij in onze planning vooralsnog rekening met circa **2.800 – 3.200 uur**. Hierbij is bewust een range opgenomen om ook rekening te houden met eventuele tegenvallers in het proces. Wij verwachten hierbij dat wij de “ondergrens-uren” minimaal nodig zullen hebben. Uitgangspunt is dat wij, indien het proces soepeler verloopt dan verwacht, de uiteindelijk werkelijk bestede uren in rekening zullen brengen. Indien wij in het proces zien aankomen dat een overschrijding ontstaat van bovengenoemde range, dan zullen wij u, conform het jaarrekeningproces 2018/2019, direct hierover onderbouwd informeren.

Met deze inschatting verwachten wij aanzienlijk minder uren (1.050 – 1.450) te besteden ten opzichte van de bestede uren over 2018/2019 (voor 1 boekjaar). Deze verwachting is gebaseerd op o.a. de volgende uitgangspunten:

- Met de tijd die we hebben gestoken in het evalueren van het proces 2018/2019, de gemaakte afspraken en de maatregelen die provincie Utrecht hierop uitvoert, is de verwachting dat de kwaliteit van oplevering van het jaarrekeningdossier aanzienlijk zal toenemen;
- Een belangrijk probleem in het jaarrekeningtraject 2018/2019 was het verkrijgen van de juiste data (o.a. subsidies, financiële administratie). Hierop heeft provincie Utrecht veel acties ondernomen (zoals anders inrichten van systemen, maar ook uitvoeren van interne controles hierop). Hiermee verwachten wij de controle efficiënter te kunnen uitvoeren;
- Er zijn duidelijke afspraken gemaakt over diverse belangrijke inhoudelijke posten in de jaarrekening. Met deze afspraken verwachten wij minder uren te moeten besteden aan het “verzamelen” van stukken.
- Team AO/IC (bedrijfsvoering) verricht inmiddels diverse interne controles op o.a. subsidies, materiële vaste activa. Dit zorgt voor een verbeterde oplevering.
- Er zijn diverse personele wisselingen doorgevoerd bij bedrijfsvoering. Provincie Utrecht heeft een nieuwe organisatie neergezet waarbij we ook de samenwerking opnieuw inrichten. Hierbij is ook geïnvesteerd in projectmanagement. Dit moet ook leiden tot een meer efficiënt proces. Hierbij weten we aan beide kanten nu beter wat de verwachtingen zijn (aangezien 2018/2019 ook de eerste jaren van samenwerking waren) en hoe we essentiële zaken goed kunnen opvragen/aanleveren.

Het overgangsjaar heeft gevolgen voor de door ons in te zetten uren (2/4)

Wijziging in regelgeving of externe omstandigheden zorgt voor extra werkzaamheden

- Ten opzichte van het moment van uitbrengen van onze offerte zijn een aantal belangrijke externe wijzigingen doorgevoerd:
  - Over 2020 moeten in totaal 15 SiSa-regelingen worden verantwoord en gecontroleerd, dit was bij het uitbrengen van de offerte circa 3 regelingen
  - In 2020 is sprake van een nieuwe richtlijn voor accountants waarbij meer aandacht moet worden besteed in de controle aan de gemaakte schattingen door het management c.q. college. Hiermee zijn wij verplicht om in onze planningsfase en uitvoering van de controle meer controlewerkzaamheden hierop uit te voeren. Zo zullen wij nu alle schattingen die de provincie maakt moeten begrijpen en in detail moeten uitwerken in ons dossier, waar dit in het verleden alleen de significante schattingen waren.
  - COVID-19 heeft inhoudelijke gevolgen voor onze uit te voeren controlewerkzaamheden. Hierbij zullen wij expliciet aandacht moeten besteden aan o.a. de waardering van leningen en deelnemingen, de rechtmatigheid van subsidieasten/ov-bestedingen en op welke wijze de provincie is omgegaan met facturen waarvan de prestaties niet zijn geleverd.

Interne beheersing is nog niet op orde

- Uit de jaarrekeningtrajecten 2017/2018/2019 zijn diverse aandachtspunten naar voren gekomen in de interne beheersing. Door de lange doorlooptijd van de controles is de tijd kort geweest om daadwerkelijk maatregelen te treffen in processen en procedures. Soms zijn al maatregelen geïmplementeerd in het najaar 2020, maar heeft dit over geheel 2020 nog niet gefunctioneerd. Als gevolg van het nog niet op orde zijn van de interne beheersing, moeten wij als accountant extra werkzaamheden verrichten. Zo zouden we verwachten dat bijv. ten aanzien van betalingen een systeemgerichte controle mogelijk zou moeten zijn. Bij provincie Utrecht moeten wij echter in 2020 nog een gegevensgerichte controle uitvoeren. In combinatie met een significant risico levert dit aanzienlijke deelwaarnemingen op.

Extra inzet om FAC in positie te brengen

- In het traject 2018/2019 hebben wij u als FAC actief meegenomen in de stand van zaken van de controle, de verwachte doorlooptijd en verwachte controlekosten. Ook in 2020 heeft u de wens geuit om op deze actieve wijze te worden geïnformeerd. Hierbij zullen wij derhalve extra inzet verrichten om de FAC actief in positie te brengen (o.a. door Martine Koedijk). Dit brengt ook extra uren met zich mee.

Het overgangsjaar heeft gevolgen voor de door ons in te zetten uren (3/4)

Onze uren-inschatting van 2.800 – 3.200 uur is hoger dan de oorspronkelijke inschatting van de uren (als onderdeel van de offerte). Onderstaand hebben wij in een aantal blokken de globale oorzaken van deze extra noodzakelijke uren weergegeven.

Verhoogd overall risicoprofiel heeft gevolgen voor uitvoeringsmaterialiteit

- Op basis van het traject 2018/2019 (vele bevindingen, geen goede interne beheersing en gang van zaken jaarrekeningproces) kent onze controle 2020 een verhoogd algemeen risicoprofiel. Dit heeft tot gevolg dat wij in 2020 nog een lage uitvoeringsmaterialiteit (0,5% van totale lasten begroting) moeten hanteren en daarom meer werkzaamheden moeten uitvoeren om tot een controleverklaring te komen. Voor de ureninschatting in de offerte hadden wij als uitgangspunt dat wij na jaar 1 reeds naar een uitvoeringsmaterialiteit van 0,75% konden gaan. De lagere materialiteit heeft met name tot gevolg dat er meer deelwaarnemingen uitgevoerd moeten worden. Ter indicatie betekent dit vaak dat circa het dubbele aantal deelwaarnemingen uitgevoerd moet worden (en dat voor elke balanspost of kosten/opbrengsten).

Hoog aantal specifieke significante risico's

- Wij dienen per jaarrekeningpost (balans en kosten/opbrengsten) te bepalen of sprake is van een normaal of significant risico. Deze inschatting wordt gebaseerd op ervaringen uit het verleden, geconstateerde fouten in vorige jaarrekeningtrajecten, actuele ontwikkelingen rondom regelgeving en eventuele risico's ten aanzien van fraude/integriteit die hebben gespeeld. Conform ons gepresenteerde controleplan kennen wij voor de controle 2020 nog ruim 8 significante risico's (waarvan 4 specifiek voor provincie Utrecht op basis van ervaring 2018/2019). Dit is aanzienlijk hoger dan waar rekening mee was gehouden in ons controlebudget. Het is daarom noodzakelijk om op deze risico's extra controlewerkzaamheden uit te voeren. Dit betekent extra deelwaarnemingen, maar ook aanvullende kwaliteitsmaatregelen (zoals extra inzet partner/director en extra uren kwaliteitspartner voor de controle van deze posten). Deze werkzaamheden zijn noodzakelijk om uiteindelijk een verklaring te kunnen afgeven.

Blik op de toekomst met stevige gezamenlijke evaluatie/doorkijk

- Bij de start van het jaarrekeningtraject was het essentieel om een goede evaluatie uit te voeren en doorkijk te maken naar het nieuwe jaar. Juist om met een investering aan de voorkant te zorgen dat het proces uiteindelijk efficiënter gaat verlopen. Onze verwachting hierbij is ook dat we in het proces aanzienlijk uren gaan besparen als gevolg van de gemaakte afspraken. Met de organisatie hebben wij twee evaluatie dagdelen georganiseerd waarin wij zowel leerpunten als actiepunten hebben gedefinieerd. Dit betreft een extra ureninzet ten opzichte van de oorspronkelijke begroting van uren (ook op hogere functieniveaus).

Het overgangsjaar heeft gevolgen voor de door ons in te zetten uren (4/4)

- Op basis van de inschatting van de in te zetten uren en de contractueel afgesproken tarieven (inclusief indexering) schatten wij de controlekosten voor het gehele traject op circa € 355.000 - € 415.000. Hierbij zullen wij de werkelijke uren in rekening brengen.
- Door de complexiteit van de opdracht en het verhoogde risicoprofiel verwachten wij meer uren van ervaren medewerkers in te moeten zetten.
- We hebben de uitkomsten van de evaluatie en de gemaakte realistische afspraken met elkaar afgestemd en vastgelegd in een startnotitie. Deze afspraken zijn de basis voor onze ureninschatting.
- Wij zullen voorschotnota's verzenden in lijn met de voortgang van de audit.
- Na afronding van de jaarrekeningcontrole zullen wij op basis van de definitieve uren een finale afrekening opstellen.
- Indien uit de voortgang van de controle blijkt dat de uren of de mix van in te zetten medewerkers aanzienlijk afwijkt (zowel afwijkingen naar beneden als omhoog) zullen wij in overleg met u treden over de gevolgen voor de planning, de afronding van het jaarrekeningtraject en het in rekening te brengen budget.

Afspraken met FAC vrijwel in lijn met 2018/2019

De Financiële Audit Commissie (FAC) is onze opdrachtgever. We vinden het belangrijk dat de FAC haar rol goed kan vervullen en goed geïnformeerd wordt over de status, voortgang en verwachte controlekosten.

In de recente FAC-vergadering hebben wij u gevraagd naar eventuele verbeterpunten in de samenwerking. Hierbij heeft u aangegeven tevreden te zijn en geen nadere aandachtspunten meegegeven voor de samenwerking met ons.

Daarom stellen wij de volgende procedureafspraken voor:

- Bij belangrijke afwijkingen in de status, aandachtspunten in de oplevering door de organisatie, de voortgang van de controle en eventuele grote afwijkingen in de accountantskosten informeren wij de organisatie, de portefeuillehouder financiën en de voorzitter van de FAC.
- Dit geldt ook bij belangrijke inhoudelijke discussies die spelen, die qua omvang of politieke relevantie dusdanig zijn om de FAC mogelijk al eerder te informeren.
- Wij informeren u in de vergaderingen van de FAC over de voortgang van de controle en de verwachting in hoeverre wij binnen budget zullen blijven. Hiertoe zullen wij, conform vorig jaar, een beknopte voortgangsrapportage aanleveren. Eventuele overschrijdingen van ons budget, inclusief onderliggende redenen zullen ook worden toegelicht.
- Het is voor ons daarbij een voorwaarde dat eventuele gesprekken waar meer in detail wordt gesproken over budgetten en tarieven niet in de openbaarheid worden gevoerd (maar in een besloten deel van de vergadering).
- Bij vergaderingen van de FAC wordt met de agenda rekening gehouden met aanwezigheid accountant (begin agenda). Dit om te waarborgen dat de tijd efficiënt wordt benut.
- Na afronding van het jaarrekeningtraject vragen wij aan de leden van de FAC een terugkoppeling over de kwaliteit van onze dienstverlening en eventuele aanbevelingen op dit vlak.

Gezamenlijke doelstelling om in 2021 en 2022 verder te normaliseren

- Waar we 2020 als een overgangsjaar zien, hebben zowel Provincie Utrecht als PwC de ambitie om in 2021 verdere stappen te zetten om naar een meer genormaliseerd jaarrekeningproces te komen.
- Hiertoe is het o.a. belangrijk dat de kwaliteit in 2020 aanzienlijk wordt verbeterd, verder geïnvesteerd wordt in de financiële beheersing, maatregelen worden getroffen om de beheersing in processen te verbeteren en het inrichten en uitvoeren van goede verbijzonderde interne controles. Door in 2020 hier reeds zoveel mogelijk in te investeren bestaat de verwachting dat in 2021 de volgende stap in de kwalitatieve verbetering kan worden gezet.
- Gezamenlijk doel is hierbij om in de komende twee jaar een aanzienlijke afbouw te realiseren in de te besteden uren. Het tempo en het uiteindelijk nog te besteden aantal uren hangt hierbij wezenlijk af van o.a. de uitkomsten van de jaarrekeningcontrole 2020, de kwaliteit van de getroffen maatregelen en interne controle werkzaamheden en daarbij ook eventuele externe ontwikkelingen c.q. wijzigingen in wet –en regelgeving.

	Scope wijzigingen	Kwaliteit IB / Finan. Adm.	Aandacht FAC/GS	Uitvoerings Materialiteit	Significante risico's	Evaluatie	Uren (inschatting!)
2019		Zeer mager	Hoog	Laag	Veel	nvt	4000
2020	++	Mager	Gemiddeld/ Hoog	Laag	Veel	Intensief	2800-3200 Ad 1)
2021	PM	Mager/ Normaal	Gemiddeld	Laag/ Normaal	Veel/ Normaal	Gemiddeld	2200-2600 Ad 2)
2022	PM	Normaal	Normaal	Normaal	Normaal	Normaal	1800-2000 Ad 3)

- Ad 1: gebaseerd op verbetering financiële systeem en de organisatie-inrichting
- Ad 2: gebaseerd op verwachte verbetering interne beheersing/controles en jaarrekeningproces (indien al zichtbaar in uitkomsten 2020)
- Ad 3: normalisatie

